

Een muurwesp op groot kaasjeskruid

Pieter van Breugel

Inleiding

Groot kaasjeskruid (*Malva sylvestris*) is een opvallende plant met zijn lilakleurige bloemen. In heel ons land is deze soort aan te treffen. De stuifmeelkorrels zijn wit, kogelrond en opvallend groot. Door statische elektriciteit blijven ze aan alle bezoekende insecten plakken. Maar de bloembezoekers komen altijd af op de rijke nectargift van deze plant. Honingbijen gaan door met nectarroogst ook al kunnen ze door het stuifmeel geen hand voor ogen meer zien (Fig. 1).

Figuur 1. Een honingbij vol stuifmeel van groot kaasjeskruid. Foto Pieter van Breugel.

Figuur 2. Een ♀ klokjesdikpoot drinkt nectar van groot kaasjeskruid. Foto Pieter van Breugel.

Er zijn diverse soorten bijen, inclusief hommels, die graag energie komen tanken op deze plant. Vooral de klokjesdikpoten (*Melitta baemorrhoidales*) zijn fanatieke bezoekers (Fig. 2). Veel wantsen zuigen voedingsstoffen uit de zaaddozen. De lindenspitskop (*Oxycarenus lavatae*) brengt er zelfs verschillende generaties per jaar op voort (Fig. 3).

Figuur 3. Een cluster van lindenspitskopjes op groot kaasjeskruid. Foto Pieter van Breugel.

Gewild zaad

De bloemen hebben 5 kroonbladeren en dragen duidelijke honingmerken in de vorm van naar het centrum lopende breder en donkerder wordende lijnen, die samenvloeien rondom de centrale meeldraadzuil. De zaaddozen zijn van bovenaf gezien rond en bestaan uit vele in een krans tegen elkaar aan zittende deelvruchtjes, die samen een 'kaasje' vormen. Al vrij snel na het uitgroeien van het vruchtbeginsel trekken de kroonbladeren zich samen tot een kokertje dat kort daarna afvalt.

Figuur 4. De kaasjeskruidmot *Platyedra subcinerea*. Foto Pieter van Breugel.

De rups van de kaasjeskruidmot (*Platyedra subcinerea*) (Fig. 4) is verzot op de in de rondte staande deelvruchtjes en vreet er een kanaal doorheen, waar ze helemaal in rond kan kruipen. Vaak is er een plek waar uitwerpselen naar buiten worden gedrukt. Maar ook in een vruchtbeginsel waarin nog nauwelijks sprake is van zaadvorming kunnen deze rupsjes voorkomen.

Muurwesp

Elk jaar zie ik op groot kaasjeskruid de epauletmuurwesp *Ancistrocerus gazella* (Fig. 5). Dit is een solitaire plooi vleugelwesp, die de rupsjes verlamt en meeneemt naar een bovengrondse gang als voedsel voor haar larven. Ze legt in die gang eerst een ei en gaat dan de rupsjes halen. Vervolgens sluit ze met een leemwandje de nestkamer (broedcel) af en begint met nieuwe bevoorrading tot de gang vrijwel gevuld is met nestkamers. Uiteindelijk sluit ze alles af met een prop van leem.

Deze wesp vindt de rupsjes van de kaasjeskruidmot zeer geschikt als proviand voor haar nakomelingen. Het is me nog nooit gelukt om nestgangen van deze wespesoort te vinden, wel van nauw verwante soorten.

Figuur 5. De muurwesp *Ancistrocerus gazella* zoekt naar een rups in het vruchtbeginsel van groot kaasjeskruid. Foto Pieter van Breugel.

Veel geduld

Als groot kaasjeskruid in bloei staat kun je *Ancistrocerus gazella* aantreffen op de zaden (Fig. 6). Ze snuffelt met haar antennes naar de geur van een verborgen rups. Soms ontdekt ze die al terwijl de bloembladeren nog als een koker aan het vruchtbeginsel zitten. Dan probeert ze die los te knagen, want ze wil graag goed bij de zaaddoos kunnen komen. Met engelengeduld zoekt ze met haar kaken naar eventuele zwakke plekken om daar dan te gaan knagen. Zo'n plek is dikwijls de plaats waar de rups haar uitwerpselen loost. De wesp gaat dan ijverig aan de slag om te proberen de opening zo groot te maken dat de rups er uit kan worden getrokken (Fig. 7). De keren dat ik daar

getuige van was had ze er een hoop moeite mee. Meteen als de rups los is, krult de wesp zich om enkele verlamme stekende toe te brengen, alvorens met de rups tussen de kaken huiswaarts te gaan.

Het verschalken van zo'n rups kan meer dan een uur duren. De wesp geeft het ook wel eens een tijdje op en zoekt eerst naar een gemakkelijkere prooi, maar keert meestal wel weer terug om een nieuwe poging te wagen.

Figuur 6. Uitwerpselen verraden de zwakke plek waar de rups te vinden is. Foto Pieter van Breugel.

Figuur 7. Langzaam trekt deze muurwesp een rups uit een zaaddoos van groot kaasjeskruid. Foto Pieter van Breugel.

Te groot

Een rups die volgroeid is, vult een gang vrijwel helemaal rondom, de kop en de achterkant komen dan bij elkaar (Fig. 8). Normaal gaat de rups nu door de uitwerpselopening naar buiten en laat zich zakken om in de grond te verpoppen. Als een wesp zo'n grote rups vindt, blijkt dat ze die er niet gemakkelijk uit kan trekken. De rups past zo precies in de gang en houdt zich zo goed vast, dat de wesp er geen raad mee weet en na een tijdje opgeeft. Dat bood mij de gelegenheid om een rups te laten verpoppen. Na enkele weken kwam er al een kaasjeskruidmot tevoorschijn, zodat ik met zekerheid kon vaststellen om welke soort het ging.

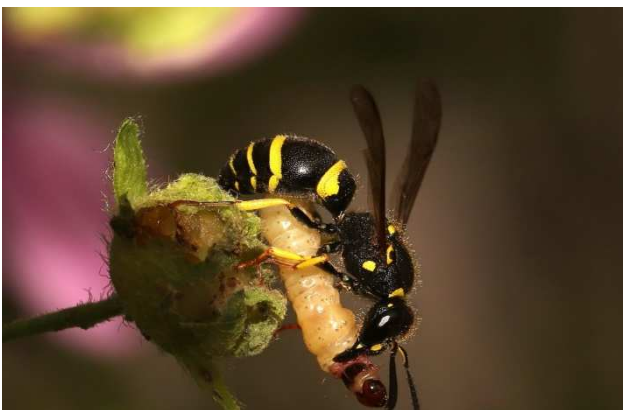

Figuur 8. Een volgroeide rups van de kaasjeskruidmot in het nu uitgeholde 'kaasje'. Foto Pieter van Breugel.

Kennelijk kent deze mot meer generaties per jaar, wat verklaart waarom *Ancistrocerus gazella* zeker twee maanden op groot kaasjeskruid te vinden is en rupsen van verschillende maten weet te vinden.

Ga maar eens op zoek naar deze muurwesp, die zich niet laat afleiden door toeschouwers. Het is intrigerend om haar bezig te zien (Fig. 9).

Figuur 9. Deze muurwesp heeft een rups verlamd, die ze nu tussen haar kaken vervoert. Foto Pieter van Breugel.

Summary

A potter wasp on mallow. Mallow (*Malva sylvestris*) is a plant which attracts many insects. The twirler moth *Platyedra subcinerea* lives as a caterpillar in the seeds. The potter wasp *Ancistrocerus gazella* appears to track down these caterpillars and transport them to their nesting place as food for its larvae.

Figuur 1. Vrouwtje heidehommel foeragerend op wondklaver, Groeve Blom. Foto Cor Noorman.

De vondst leidde tot enkele gerichte zoekacties in Groeve Blom (Fig. 2). Op 14 juni 2020 zocht Tjomme Fernhout in Groeve Blom naar heidehommels en ving een vrouwtje op precies dezelfde plek als waar Cor en Ilona Noorman twee weken eerder hun heidehommel-vrouwtje fotografeerden. Dit exemplaar was tamelijk afgevlogen (Fig. 3) en de conclusie was dat het hoogstwaarschijnlijk om hetzelfde vrouwtje ging. Die conclusie was misschien iets te voorbarig. In januari van dit jaar stuitte Martijn bij het valideren van akkerhommels op waarneming.nl opnieuw op een